

Perspektívy slovensko-nórskej bilaterálnej spolupráce

Prejavom obojstranného záujmu zintenzívniť a rozšíriť bilaterálnu slovensko-nórsku spoluprácu v oblasti životného prostredia je pracovná cesta delegácie MŽP SR vedenej štátnym tajomníkom Norbertom Kurillom v Nórskom kráľovstve v dňoch 27. až 30. júna 2017.

Počas prijatia štátnym tajomníkom nórskeho Ministerstva pre klímu a životné prostredie Larsom Andreasom Lundem dňa 28. júna 2017 bola ocenená spolupráca rezortov počas minuloročných predsedníckych podujatí na Slovensku a potvrdený zámer nadviazať na ňu a rozšíriť ju o ďalšie oblasti spoločného záujmu, kam patrí najmä obehové hospodárstvo, odpadové hospodárstvo, nízkoemisné opatrenia. Štátny tajomník MŽP SR N. Kurilla poskytol informácie o novom zákone o odpadoch (viac cieľov zameraných na recykláciu), aktualizácii Stratégie adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy; aktuálnych zámeroch SR v oblasti zlepšenia stavu vodného sektora, kvality ovzdušia a environmentálnych záťaží a obehového hospodárstva. Zároveň vyjadril poďakovanie pani veľvyslankyni Nórskeho kráľovstva v Bratislave J. E. Inge Magistad. Ďalej boli poskytnuté informácie o Zelenom vzdelávacom fonde, plánovanej revízii platieb za skládky, iniciatíve Bez igelitiek, aktualizácii Environmentálnej stratégie. Zástupcovia nórskeho envirorezortu predstavili aktuálne témy, medzi ktoré patrí oblasť zelenej konkurencieschopnosti - Nórsko sa snaží o väčšiu diverzifikáciu ekonomiky (momentálne je ťažisko v rope a plyne – dopyt po rope bude klesať), ambíciou je byť do roku 2050 nízkouhlíkovou spoločnosťou. V roku 2015 vláda zriadila expertnú skupinu pre zelenú konkurencieschopnosť (správa bola predložená 28.10.2016). Klimatické zmeny, ktoré už pociťuje väčšina krajín, vytvárajú nové výzvy, a to aj v sektore podnikania a priemyslu (vo väzbe na znižovanie emisií a tvorbu pracovných miest). Názornou ukážkou je lodiarenský priemysel/rybolov (do roku 2020 sa plánuje výroba prvej elektrickej/autonómnej prepravnej lode). Prechod na zelenú ekonomiku je však dlhodobý proces, expertná skupina predložila rad odporúčaní, napr. aplikovanie princípu „znečisťovateľ platí“, stanovovanie cien za emisie, zelené verejné obstarávanie, informované rozhodovanie spotrebiteľov. Ďalej boli poskytnuté informácie o Bielej knihe o odpadoch a obehovom hospodárstve a Bielej knihe o zmene klímy, ktoré nadväzujú na biele knihy EÚ. Nórsko plánuje zvýšiť objem recyklácie, podporovať prevenciu vzniku odpadu, najmä potravín; samostatnou kapitolou je stratégia pre morský odpad – so zámerom podpory spolupráce nordických krajín. Od roku 2009 v Nórsku platí zákaz skládkovania (odpad končí väčšinou v spaľovniach, kde sa využíva na výrobu energie). Zaujímavou časťou bola diskusia o spôsoboch zníženia emisií (napr. vozidlá s nulovými emisiami – v Nórsku plánované do roku 2025, využívanie v mestských oblastiach biking & walking, kde je však reálne dosiahnutie zníženia emisií neisté; veľký potenciál je v dopravnom sektore a nových technológiách). V Nórsku sa aplikuje systém daňového zvýhodnenia pre elektromobily – pri kúpe auta a pri jeho registrácii, vozidlá majú nabíjanie zadarmo, môžu jazdiť v pruhoch pre autobusy. Po zavedení týchto úľav počet elektromobilov narástol z 50 tis./2012 na viac ako 100 tis./2017. Ministerstvo financií nebolo takémuto systému úľav naklonené, najprv bolo potrebné zvýšiť dane na štandardné autá.

Témami prezentácií Nórskej agentúry životného prostredia (NEA) boli plány na zmiernenie dopadov zmeny klímy, nízkouhlíkové opatrenia (KLIMASATS), zachytávanie a uskladňovanie uhlíka, implementácia politik odpadového hospodárstva do praxe. Hlavnými oblasťami činnosti NEA zriadenej v roku 2013 sú: biodiverzita, znečisťovanie ovzdušia, klíma, prírodné dedičstvo, vonkajšie prostredie, polárne oblasti; dôležitou agendou je medzinárodná spolupráca a participácia na implementácii finančných mechanizmov EHP. Centrála je v meste Trondheim, NEA má cca 700 zamestnancov, medzi ktorých patria aj inšpektori životného prostredia. NEA implementuje schému pre zachytávanie a uskladňovanie uhlíka; vrátane veľkokapacitných projektov, napr. Sleipner a Snøhvit (uskladňovanie v geologickej formácii, transport cez potrubia pod úroveň mora). Pripravujú sa 3 ďalšie projekty (v štádiu štúdie uskutočniteľnosti) – na 3 rôznych lokalitách nórskeho kontinentálneho šelfu - doprava loďami. V oblasti odpadového hospodárstva NEA pôsobí ako poradný, povoľovací, dozorný, monitorovací orgán a usmerňuje 18 nórskeho regiónov. Súčasnú politiku sa zameriavajú na znižovanie objemu odpadu, využitie odpadu ako surovina, zníženie množstva potravinového odpadu a morského odpadu. Nariadenie o odpade začalo ako dobrovoľná iniciatíva, je nastavené rámcovo, aby nevytváralo zbytočné prekážky pre trh (súkromné spoločnosti vlastnia väčšinu recyklačných miest, sú regulované regionálnymi orgánmi). Novou výzvou pre inšpektorov NEA je kontrola kvality odpadu.

Druhý deň pracovnej cesty bol venovaný predstaveniu inštitúcií, ktorých činnosť sa zameriava na podporu projektov s environmentálnymi aspektami – Innovation Norway a Nórskej rady pre výskum – the Research Council of Norway. Innovation Norway podporuje inovatívne projekty v oblastiach bioekonomiky, čistých energií, cestovného ruchu, kreatívneho priemyslu, ktoré majú potenciál prispieť

k diverzifikácii priemyslu v Nórsku. Medzi úspešné podporené projekty/spoločnosti patria: Borregaard (bio-rafinéria), Velde, Cambi (výroba energie z recyklovaných materiálov), Marealis (biotechnologická spoločnosť), Biotech, Keep-it Technologies (overenie trvanlivosti výrobkov), Energy Nest (uskladňovanie termálnej energie), Kongsberg Technology (veterná energia). Agentúra pôsobila ako programový partner donorov v implementačnom období finančných mechanizmov EHP a Nórska 2009-2014 vo viacerých krajinách (aj v prípade Slovenska – program Zelené inovácie v priemysle – medzi úspešné projekty patrí napr. SINBIO/Intech Slovakia, s.r.o, Biomasové logistické centrum/BIOPEL a. s.). Nórska rada pre výskum (Norwegian Research Council) pôsobí ako poradný orgán pre ministerstvá a prerozdeľuje finančné prostriedky na výskumné projekty, vrátane medzinárodnej spolupráce, bilaterálnych aktivít a podieľa sa aj na Rámcovom programe EÚ pre výskum a inovácie. Zameriavajú sa na podporu nízkouhlíkových technológií (uskladňovanie uhlíka), biotechnológie a ekologické poľnohospodárstvo. Medzi úspešné podporené projekty patria: Elkem Solar (solárne články), Eltek (energia pre telekomunikačnú oblasť), uskladňovanie uhlíka (Gassnova).

V popoludňajších hodinách sa konala návšteva spaľovne Klemetsrud a recyklačnej stanice v Halardrud. Zo strany zástupcom mesta Oslo bol predstavený systém triedenia, zberu, nakladania a recyklácie odpadu v Osle. V meste sú 3 veľké zberné stanice, 10 menších, 45 zberných miest pre nebezpečný odpad a v sezóne aj 1000 zberných miest pre vianočné stromy. Nastavenie systému do dnešnej podoby bol dlhodobý proces; boli realizované aj osvetové a podporné kampane. Osvedčila sa aj možnosť navštíviť spaľovne a recyklačné zariadenie. Kľúčovou oblasťou je separovanie potravinového odpadu, ktorý sa ďalej spracováva na kompost/hnojivo a ďalej sa distribuuje. Zmenenie návykov obyvateľov vo vzťahu k separovaniu prebiehalo postupne; ako najlepšia motivácia sa osvedčila dostupnosť vriec na odpad (na separovaný zber) zadarmo, nízke poplatky, blízka dostupnosť zberných miest (aj mobilné zberné/recyklačné stanice), možnosť odovzdávať nepotrebné veci z domácnosti (napr. nábytok) na ďalšie využitie/charitu, možnosť odovzdávať baterky/žiarovky v obchodoch. V Osle sa aplikuje systém vizuálneho rozlíšenia odpadu podľa farby vriec na odpad (modré – určené na plasty, zelené – odpad z potravín a biele – ostávajú komunálny odpad). Všetky vrecia sa dávajú do jedného kontajneru a následne sa automatizovane triedia v zberných/recyklačných zariadeniach – čo bolo následne názorne demonštrované aj v recyklačnej stanici v Halardrud. Spaľovňa v Klemetsrud (ročná kapacita 415000 ton odpadu) spracováva odpad na energiu, ktorá sa využíva na diaľkové vykurovania domácností a pod. (waste-to-energy). Fungujúce odpadové hospodárstvo v Osle má ambíciu prispieť k napĺňaniu cieľov pri znižovaní emisií, ako k cieľom Amsterdamského paktu, Belfastskej deklarácie, mestskej agendy pre EÚ (Partnerstvo pre obehové hospodárstvo, ktorému mesto Oslo predsedá). Slovensko v partnerstve zatiaľ zástupcu nemá). Ďalšie aktivity sú plánované aj v súvislosti s udelením Osle titulu „zelené hlavné mesto“ pre rok 2019.

V Slovenskej republike je veľkou výzvou riešenie otázky skládkovania. Súčasnú poplatky za skládkovanie komunálneho odpadu na Slovensku sú príliš nízke a nepredstavujú takmer žiadnu motiváciu pre obce meniť svoju odpadovú politiku. Odpadová legislatíva ako taká prechádza od roku 2016 veľkými zmenami. Z iniciatívy MŽP SR už bol schválený zákon, ktorý spoplatňuje ľahké plastové tašky a rovnako bola schválená novela zákona o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania, ktorá zakazuje umelé predlžovanie procesu uzatvárania skládok.

Záverečný deň pracovnej cesty bol zameraný na praktické aspekty fungovania odpadového hospodárstva. Svoju činnosť predstavili združenie Avfall Norge, ktoré je strešnou organizáciou združujúcou verejný a súkromný sektor pôsobiaci v odpadovom hospodárstve, organizácia Grønt Punkt Norge a nadácia LOOP. Hlavným zameraním Avfall Norge je zabezpečovať politický dialóg medzi relevantnými aktérmi, realizovať školenia, usmerňovanie a iniciovať výskumné a rozvojové projekty. Sektor odpadov je v Nórsku najrýchlejšie rastúci, prekonal aj finančnú krízu (v roku 2014 bol obrat 20,8 mld. NOK). Pre lokálnu úroveň bol rozhodujúci rok 2004, kedy sa zaviedla nová definícia odpadu (odpad z domácností – za ktorý zodpovedajú orgány na miestnej úrovni); zákaz skládkovania biologicky rozložiteľného odpadu a zvýšenie sadzieb za skládkovanie (do výšky cca 50 eur). Znížením objemu skládkovania sa prispelo k zníženiu emisií CO₂. V súčasnosti sa v Nórsku spaľuje 53% odpadu, čo predstavuje 2. miesto medzi európskymi krajinami; recykluje sa však len 43% odpadu (pod priemerom EÚ – na 1. mieste v recyklovaní je Nemecko). Ďalším významným krokom bolo zavedenie zvýšenej zodpovednosti výrobcov (schémy na vlnitý papier, obaly, obaly na nápoje, kovové obaly, baterky, sklo, okná - polychlórované bifenyly, plechovky, elektro-odpad, plastové obaly, pneumatiky). Vysoký (aj ekonomický) potenciál je v separovaní/recyklovaní biologického odpadu – využíva sa ako

zdroj, vysokokvalitné hnojivo (a zároveň umožňuje lepšie triedenie zostávajúceho odpadu) a tiež na produkciu bio-plynu pre vozidlá a tekuté hnojivo. Konkrétne ukážky kampaní pre verejnosť na podporu triedenia odpadu boli prezentované organizáciou Grønt Punkt Norge - Zelený bod (<https://www.grontpunkt.no/>), ktorá organizovala niekoľko kampaní na podporu triedenia zberu – cez sociálne siete (krátke šoty, s využitím humoru, kde boli zaangażovaní známi nórski komici), ako aj výhernú lotériu (na krabicu bolo možné napísať kontaktné údaje a raz ročne prebiehalo losovanie), kde bol vysoký počet zapojených. Nadácia LOOP sa venuje aktivitám na podporu triedenia a recyklovania odpadu s využitím holistického prístupu. Jej kampane sú zamerané na podporu návykov v rôznych segmentoch - v školách, v domácom i pracovnom prostredí. Využívajú online dostupné vzdelávacie hry (dostupné na <http://loop.no/miljonytte/>), ktoré predstavujú online platformu zameranú na poradenstvo pre selektovanie odpadu (prostredníctvom www.sortere.no). Ďalej spolupracujú aj s miestnymi orgánmi. Environmentálna osвета a vzdelávanie je považované za dôležitý aspekt zmeny spotrebiteľského správania aj na Slovensku. Dobré skúsenosti nórskych partnerov preto môžu slúžiť ako vhodná inšpirácia.

Pracovná návšteva delegácie envirorezortu sa stala dôležitým impulzom pre pokračovanie a zintenzívnenie bilaterálnej spolupráce, umožnila oboznámiť sa s činnosťou niektorých organizácií a inštitúcií s potenciálom ďalšej spolupráce.

*Aktivita je financovaná prostredníctvom grantov EHP / Supported by the EEA Grants
Spolufinancované zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky / Co-financed by the State Budget of the
Slovak Republic*